

Synchroniciteit: dialoog met de werkelijkheid

Hilvert Timmer en Christoffel Reumer

Een vrouw staat voor een keuze in haar loopbaan: ze twijfelt of ze in Zuid-Amerika zal gaan werken of in Nederland een baan zal zoeken. Terwijl zij over deze keuze nadenkt valt haar oog op een reclamebord met daarop de tekst 'Go West'. Verwonderd kijkt ze op, want deze tekst lijkt betrekking te hebben op de keuze waarvoor zij staat. Is dit een aanwijzing in wat ze moet doen of is het gewoon toeval?

Een jongeman wandelt op straat en ontdekt plots tot zijn grote teleurstelling dat hij zijn ring is verloren. Op het moment dat hij dit vaststelt, ziet hij precies voor zijn voeten een speelkaart, harten acht, op straat liggen. De jongeman weet het een en ander van Tarot en begrijpt dat de kaart de betekenis heeft van: 'doorgaan ondanks teleurstelling, dan zul je de overkant bereiken'. Een merkwaardig toeval?

Dergelijke gebeurtenissen komen ons wonderlijk voor; toch maken we ze allemaal bij tijden mee: twee gebeurtenissen, of een innerlijk thema en een uiterlijke gebeurtenis, die niets met elkaar te maken hebben, maar die ogenschijnlijk toch samenhang vertonen. Wat is hier aan de hand?

1. Wat is synchroniciteit?

De Zwitserse psychiater C.G. Jung (1875-1961) heeft zich jarenlang beziggehouden met deze vraag. In zijn praktijk heeft hij vele voorbeelden verzameld van dergelijke 'zinvolle coïncidenties'. Een bekend voorbeeld is van een patiënte van Jung die geen voortgang boekte met de therapie, omdat ze een bepaalde blokkade niet kon loslaten. Op een dag vertelt ze hem van een droom waarin ze een Egyptische scarabee, symbool voor de wedergeboorte, krijgt aangereikt. Op het moment dat ze dit vertelt, horen ze beiden tegen het raam tikken. Jung opent het raam en er vliegt een zeldzame scarabee-gelijkende kever het vertrek binnen. Vanaf dat moment is er een doorbraak in de therapie.

Jung stelde dat een dergelijk voorval wordt gekenmerkt door twee eigenschappen: het gelijktijdig plaatsvinden en de zinvolle samenhang tussen de gebeurtenissen. Hij noemde het verschijnsel '*synchroniciteit*' (onderscheiden van 'synchronisme', enkel gelijktijdigheid). Hij definieerde synchroniciteit als een zinvolle samenhang tussen gebeurtenissen die niet-causaal met elkaar samenhangen. Niet-causaal betekent dat de gebeurtenissen niet samenhangen door oorzaak en gevolg, de gebeurtenissen zijn niet door elkaar veroorzaakt. Een gebeurtenis die is veroorzaakt, zoals bijvoorbeeld het botsen van twee biljartballen, heeft de eigenschap dat het meetbaar en onderzoekbaar is. Het resultaat zal bij elke onderzoeker hetzelfde zijn: de stoot van een biljarter zet de eerste bal in beweging en veroorzaakt zo de botsing. Je kunt dit herhaaldelijk testen en meten. De conclusie daarvan zal zijn dat er een wetmatigheid bestaat: er is een oorzaak / gevolg-relatie tussen de stoot van de biljarter en de botsing van de ballen. Dit is de manier waarop wij als westerse mensen de wereld waarnemen en proberen te beschrijven.

Met een synchronistische gebeurtenis kunnen wij veel minder goed uit de voeten. Een persoon wordt plotseling overvallen door de samenloop van twee gebeurtenissen (bijvoorbeeld een innerlijke gedachte en een gebeurtenis in de buitenwereld), ervaart een relatie tussen beide en heeft de mogelijkheid om daaraan een betekenis toe te kennen¹. Deze situatie is niet opnieuw te veroorzaken (denk aan de speelkaart), het is een eenmalige, singuliere gebeurtenis. De wetenschap kan niets met dit type gebeurtenissen: omdat ze noch herhaalbaar, noch voorspelbaar zijn, is het onmogelijk om meetbare experimenten op te zetten. Deze kenmerken, de relatie die wordt ervaren, de eenmaligheid, de onvoorspelbaarheid en het zich plotseling voordoen, maken synchronistische verschijnselen zo bijzonder.

Twee vragen komen normaal gesproken op bij de persoon die met een synchroniciteit wordt geconfronteerd: 1. schuilt er een betekenis in de waargenomen relatie of is de samenloop van gebeurtenissen toevallig? 2. als ik er een betekenis aan toeken, komt deze betekenis dan voort uit mijn eigen creatieve associatie, of is er een objectieve betekenis in de samenloop van gebeurtenissen?

¹ Volgens Hamaker-Zondag hoeven de gebeurtenissen niet persé op precies hetzelfde moment plaats te vinden om ze toch als een synchroniciteit te ervaren. Er kunnen zich 'gelijktijdige' gebeurtenissen voordoen waar dagen tussen zitten. Waar het om gaat is dat de periode nog 'psychisch bij elkaar hoort' (voorwoord in Jung 2000: 21).

Alvorens we onze mening uiteenzetten, zullen we bespreken welke antwoorden mensen op deze beide vragen zoal geven. Daartoe bekijken we eerst in welke gevallen mensen geneigd zijn om te gaan twijfelen in de toevalligheid van gebeurtenissen. Wanneer mensen een gebeurtenis als niet-toevallig beschouwen, spreken we namelijk van een synchroniciteit.

2. Onderscheid in synchroniciteit

Wanneer wij een bijzondere samenloop van gebeurtenissen tegenkomen, rijst de vraag of deze ongewone samenloop spontaan optreedt of dat er wellicht een bedoeling achter kan schuilen. Met andere woorden, is het louter toeval of niet? Als de kans op voorkomen van de samenloop laag is, zijn wij geneigd eerder een verband te zien. Daarnaast blijkt het, dat hoe meer de gebeurtenissen in onze beleving met elkaar 'resoneren', hoe eerder we de samenloop niet als toevallig zullen bestempelen. Op basis hiervan kunnen we de volgende vierkantsindeling opstellen, met twee dimensies:

I. gebeurtenissen hebben een hoge / lage kans op spontaan gezamenlijk optreden;

II. de psychische relevantie van het samenvallen van de gebeurtenissen (hoe sterk ervaar jij een betekenis en samenhang?) is hoog / laag.

kans op spontaan voorkomen	psychische relevantie	
	hoog	laag
laag	1 ^e orde	2 ^e orde
hoog	3 ^e orde	-

Gebeurtenissen van de 1^e orde zijn het meest uitzonderlijk en komen het eerst in aanmerking om als synchroniciteit te worden aangemerkt. Het verhaal van de jongeman met de speelkaart is hiervan een voorbeeld. Het was hoogst onwaarschijnlijk dat hij die kaart op dat moment zou vinden (kans op spontaan voorkomen was laag) en hij ervoer een sterke verbinding tussen zijn situatie en de kaart (de psychische relevantie was hoog).

2^e orde gebeurtenissen doen ons twijfelen: het is wel bijzonder dat de gebeurtenissen samenvallen, maar zo'n zinvol verband wordt er ook weer niet ervaren. Niet veel psychische motivatie dus om er consequenties aan te verbinden.

Bij 3^e orde gebeurtenissen wordt dan wel weer een relevante relatie en betekenis ervaren, maar de kans op spontaan voorkomen wordt zo groot geacht, dat we ons niet zomaar laten overtuigen dat er 'wat bijzonders' aan de hand is. We zouden het toe kunnen schrijven aan onze eigen creatieve en associatieve vermogen tot het leggen van verbindingen.

Het vierde kwadrant zal tenslotte nooit als synchroniciteit in aanmerking komen. Hierin vallen alledaagse gebeurtenissen waarvan je mag aannemen dat ze toevallig samen voorkomen en dus geen zinvolle ordeningen zijn. Dit geldt zelfs in het geval dat er zich terugkerende patronen van gebeurtenissen voordoen: "Opeenhopingen of series die zijn samengesteld uit veelvuldig voorkomende dingen moeten tot nader orde als toevallig gelden" (Jung 2000: 41).

Niet elke gebeurtenis die als synchroniciteit is aan te duiden zal even aangrijpend zijn als een andere gebeurtenis. Een oorzaak hiervan is dat niet elk psychisch thema van gelijk belang is. Een emotionele kwestie ligt wat gevoeliger dan twijfel over de keuze voor een bepaald merk stofzuiger (in beide gevallen zou je met een synchroniciteit geconfronteerd kunnen worden). Een andere oorzaak voor het verschil in indringendheid is te vinden in de manifestatievorm van de fysieke gebeurtenis.

Er kan zelfs sprake zijn van een vermoede synchroniciteit, of telepathische verbinding, die uiteindelijk helemaal niet plaatsvindt. Een vriendin van ons bevond zich in Spanje. Haar mobiele telefoon stond op toetsenblokkering, waardoor zij er van overtuigd was dat het niet mogelijk was om een nummer in te drukken. Op een zeker moment pakte ze evenwel haar telefoon en stond er in het scherm: 112. Ze werd bleek. Het besef drong zich op dat dit nummer alleen in Nederland een alarmnummer is. Ze legde onmiddellijk de relatie met een mogelijk ongeluk in Nederland (waarvan ze nog helemaal niets had gehoord...). Wij maanden haar tot kalmte door erop te wijzen dat een synchroniciteit enkel op het moment van plaatsvinden is vast te stellen. Ze wist nog niks zeker, dus ze kon beter afwachten en hopen dat het telefoonnummer een vreemd toeval was. Bijgelovige huiver doet meer kwaad dan goed. Achteraf bleek er in Nederland inderdaad niets te zijn voorgevallen².

² Ook Jung maant tot voorzichtigheid met het toeschrijven van een synchroniciteit aan een gebeurtenis: een puur mentaal toeschrijven (en ook: het overal in denken te zien van een relatie) is niet voldoende. Waar het om gaat is

Niet alleen bestaat er verschil in gradatie, ook kunnen we onderscheid maken naar de mate van 'gerichtheid' van de boodschap die de synchroniciteit in zich draagt. Het reclamebord 'Go West' dat de vrouw uit het beginverhaal tegenkwam, is een voorbeeld van een mogelijk *gerichte* boodschap. Het zou een aanwijzing kunnen geven voor verder handelen (namelijk naar Zuid-Amerika gaan). Ook zou men kunnen spreken van *ongerichte* boodschappen, die niet zozeer een oplossing suggereren, maar eerder een bevestiging lijken te zijn van een psychische toestand.

3. Verklaringen

Voor Jung is het voorkomen van synchroniciteiten een manier van het onbewuste om innerlijke thema's voor een mens bewust te maken. Volgens hem stijgen synchroniciteiten op uit de archetypen en zijn op zichzelf a-causaal (niet veroorzaakt)³. In de literatuur en in onze eigen beschouwingen zijn we verschillende andere verklaringspogingen tegengekomen, waarvan we hier enkele zullen noemen.

- Toeval

In de westerse wereld wordt vaak het woord 'toeval' gebruikt wanneer twee gebeurtenissen samen voorkomen. Om te spreken met de twee voorwaarden uit onze ordening, kan je zeggen dat de waarnemer niet voldoende overtuigd is dat er 'iets bijzonders' aan de hand is, omdat (1) de kans van spontaan optreden te groot is, en omdat (2) de psychische relevantie niet voldoende is.

Het beoordelen van een gebeurtenis als 'toevallig' geschiedt op basis van een waarschijnlijkheidsinschatting. Hoewel een wiskundige vaststelling is dat 'kans klontert', neemt de waarschijnlijkheid dat twee gebeurtenissen toevallig samen voorkomen af, naarmate de opeenhoping zich veelvuldiger aan ons voordoet⁴. "Jung (2000:40) zegt hierover: "Veel toevalsgroeperingen lijken ons zinloos, omdat ze binnen de grenzen van de waarschijnlijkheid liggen". En (2000: 136): "Hoe dichter ze [samenloop van gebeurtenissen] zich echter opeenhopen en hoe groter en nauwkeuriger de overeenstemming is, des te sterker neemt hun waarschijnlijkheid af en hun ondenkbaarheid toe: ze kunnen dan niet meer als louter toeval gelden, maar moeten [...] worden opgevat als ordeningen". De theoretische natuurwetenschapper F. David Peat (1987:15) zegt echter dat zinvolle clustering (synchroniciteit) niettemin in veel gevallen moeilijk te onderscheiden is van toeval.

- Exteriorisatie: de fysieke manifestatie van een innerlijke spanning.

Jung noemt dit begrip (zie Peat 1987: 16), waarmee hij bedoelde dat een spanningsveld tussen twee mensen, of een spanning in het innerlijk van een persoon, kan leiden tot een fysieke manifestatievorm. Het voorbeeld dat hierbij hoort betreft een discussie tussen Jung en zijn leermeester Freud die hoog opliep. Plots klonk er een harde klap uit een kast. Jung zei dat dit als gevolg van de spanning tussen hen nog eens zou gebeuren. Toen dit inderdaad nogmaals gebeurde, was Freud verbijsterd.

- Bi-locale manifestatie: eenzelfde bron maar twee verschillende manifestatievormen.

Dit is een term van ons en betreft een meer a-causale variant van exteriorisatie. Hierbij stijgen twee verschillende gebeurtenissen, zoals een psychische (gedachte, droom) en een fysieke (zichtbare) gebeurtenis, op uit eenzelfde bron. Ze veroorzaken elkaar dus niet, maar doen zich tegelijkertijd voor en zijn te herkennen aan hun verwantschap. Bi-locale manifestatie is een uitdrukkingvorm van een holistisch perspectief. Een holistische visie betekent dat je verbondenheid tussen dingen en gebeurtenissen beschouwt die fysiek gescheiden zijn. Als met holisme bedoeld wordt dat alle dingen Eén zijn, dan is er sprake van een a-causaal perspectief. Wij denken dat bi-locale manifestatie in de buurt komt van Jung's opvatting van synchronistische 'oorzaken'.

- Magische sympathie: affiniteit tussen gebeurtenissen.

Verskillende objecten en gebeurtenissen in het heelal hebben affiniteit (sympathie) met elkaar. Tijdens een synchroniciteit komen verschillende objecten en gebeurtenissen samen om een patroon in ruimte en tijd te vormen. Dit noemt Peat (1987: 60) een conjunctie: "Bepaalde dingen gebeuren

dat je als mens in de groepering van gebeurtenissen ook inderdaad een samenhang *vóelt*, *erváárt*, *wéét*. (Hamaker-Zondag, in Jung 2000: 26).

³ De bron van synchroniciteit wordt onthuld bij het afdalen in de symbolen en beelden van het collectieve onderbewuste, van waaruit de mens toegang heeft tot een 'algemeen weten'. Hier treedt men binnen in het domein van de archetypen, waar ruimte en tijd relatief (zonder betekenis) zijn. (Peat 99; Jung 121).

⁴ De sceptici van <http://skepdic.com/jung.html> stellen: "The concept of synchronicity is but an expression of apophenia. Apophenia is the spontaneous perception of connections and meaningfulness of unrelated phenomena". Zij stellen dus dat de waarnemer zelf betekenis toekent aan de *toevallige* samenloop van ongerelateerde gebeurtenissen.

graag tegelijkertijd". Deze verbinding is in principe tijdelijk van aard (*inconstant*, zoals Jung dat noemt, Jung 2000: 131)

- Causale keten met parallelcirkels.

De Duitse filosoof Schopenhauer (1788 -1860) stelde dat er een causale keten van oorzaken - gevolgen bestaat, waarbij gebeurtenissen ook nog via 'parallelcirkels' zijn verbonden met andere gebeurtenissen in de tijd. Jung (2000: 45) vond dat de theorie tekort schiet, aangezien het nog steeds de basis heeft in causaliteit. Als de theorie zou kloppen, dan zouden synchroniciteiten aan een zekere wetmatigheid voldoen, waardoor je er op zou kunnen rekenen. Een synchroniciteit is echter nou juist een bijzondere gebeurtenis.

- Persoonlijke, bedoelende, veroorzaker: god(en)

Een mens kan heel goed een synchroniciteit ervaren als een aanwijzing van een (zijn) godheid. De godheid zou een boodschap kunnen doorgeven met de bedoeling dat de persoon in kwestie tot handelen te brengen of iets duidelijk te maken.

- Onpersoonlijke bedoeling: a-prioristische zin in de kosmos, Tao, karma

Men kan denken dat de kosmos zinvol is geordend, waardoor zin uitgedrukt is in alles wat de mens omringt. In oosterse landen als China zien mensen synchroniciteit als een uitdrukking van Tao, de a-prioristische zin die alles vervult. Een andere uitdrukking van een zinvolle ordening is het begrip 'karma', waardoor de mens de gevolgen van zijn handelen tegenkomt op verschillende zijsniveaus.

4. Causale en a-causale verbindingen

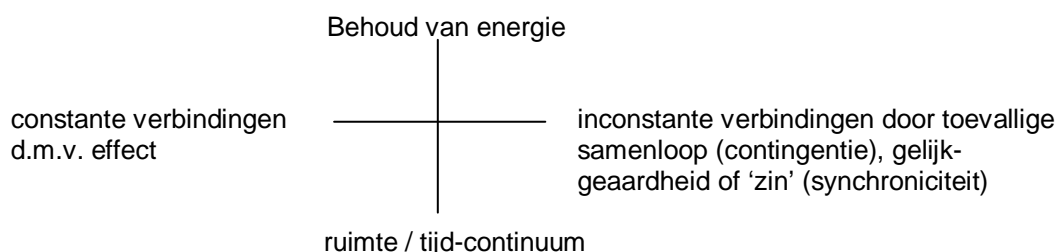
In de voorgaande verklaringen is te ontdekken dat de meeste verklaringen worden gekenmerkt door een poging om tot causaal begrip te komen ('wat is de veroorzakende factor'). Jung maakt in zijn betoog (2000) steeds duidelijk dat synchroniciteit niet-causaal is. Tevens wijst hij erop dat het de westerse mens moeilijk valt buiten de causaliteit te denken. Het toeschrijven van een oorzaak (God, exteriorisatie) aan de zinvolle samenloop van gebeurtenissen leidt noodzakelijkerwijs bij elke poging tot een (verkapte) causale beschrijving.

Volgens Peat (1987: 11) geeft causaliteit niet het gehele antwoord over de kosmos:

"Synchroniciteiten zijn de jokers in het kaartspel van de natuur, want ze weigeren volgens de regels te spelen, en geven ons een hint, dat we in onze queeste naar zekerheid over het heelal wellicht een paar vitale aanwijzingen over het hoofd hebben gezien"⁵. Daar waar causaliteit wordt gekenmerkt door constante oorzaak / gevolg-verbindingen, daar lijkt synchroniciteit (a-causaliteit) zich te kenmerken door kortstondige (inconstante) verbindingen tussen gebeurtenissen. Deze zijn niet via een oorzakelijke relatie met elkaar verbonden, maar via de gelijkgeaardheid of de 'zin'.

Deze gelijkgeaardheid en zin worden door de waarnemer herkend. Jung (2000: 25) zegt dan ook dat bij causaliteit de objectiviteit de maat is, terwijl bij synchroniciteit dat juist de subjectiviteit is (Jung 2000: 25). Het is, met andere woorden, het individu dat betekenis aan het verschijnsel geeft, in plaats van dat het verschijnsel een soort algemene, universele wetmatigheid kent.

Volgens Jung zouden wij naast de causaliteit, tijd en ruimte ook de synchroniciteit moeten gebruiken bij het beschrijven van de wereld. In samenwerking met de natuurkundige Wolfgang Pauli heeft hij het volgende overzicht opgesteld, dat de instrumenten zijn om onze wereld te beschrijven (2000: 131):

⁵ "Dat synchronistische gebeurtenissen enige betekenis zouden kunnen hebben in een mechanisch heelal is duidelijk absurd, want alles wat er in een dergelijke wereld plaatsvindt, gebeurt als antwoord op bekende krachten, gedraagt zich volgens deterministische wetten die zich in een lineaire tijd ontplooiën en die niet reageren op menselijke gebeurtenissen" (p.11)

5. Een nieuwe kijk

Betekenisvraag in plaats van oorzaakvraag

Synchroniciteit is een bijzondere gebeurtenis. Het blijft voor ons mensen slechts gissen hoe het mogelijk is dat een samenloop van twee niet-gerelateerde gebeurtenissen ons plotseling zinvol voor kan komen. Veel westerse verklaringen gaan er van uit dat er iets is – een externe macht of orde – dat ervoor zorgt dat er soms een samenloop plaatsvindt. Dit komt doordat voor de westerse mens betekenis sterk met oorzaak en veroorzaker is verbonden. Daarom zal hij bij de vraag naar de betekenis meteen de vraag naar de oorzaak en veroorzaker stellen. Een westerse mens denkt de aard der dingen te begrijpen door de oorzaak ervan te kennen. Met andere woorden, hij is er pas van overtuigd dat iets betekenis heeft als hij de aard (c.q. oorzaak) van de samenloop van gebeurtenissen heeft doorgrond. In het geval hij deze buiten hemzelf liggende (veroorzaakte) betekenis niet ziet, rest hem slechts de betekenis die hij zelf toekent aan de dingen, dan wel besluit hij om er geen betekenis aan te hechten en noemt de samenloop 'toevallig'. De zelftoekenning van betekenis heeft voor de westerse mens echter geen groot gezag. In zijn eeuwige vertwijfeling over de aard van de veroorzaker is hij er nooit helemaal zeker van dat de betekenis die hij toekent van werkelijke aard en werkelijke waarde is. Als gevolg hiervan is bij de westerse mens snel de grens bereikt wanneer hij synchronistische verschijnselen probeert te duiden. Enerzijds laat hij zich niet laat gezeggen door zijn eigen betekenisgeving, anderzijds is hij niet snel overtuigd van een externe betekenis.

Het is, zoals Jung zegt, voor de westerse mens moeilijk om *niet* de 'causale vraag' te stellen, wanneer zich een synchroniciteit voor doet. De causaliteitsvraag ('wat is de oorzaak') getuigt van een specifiek westers paradigma of manier van naar de werkelijkheid kijken. Deze vraag brengt je bij het optreden van synchroniciteit niet verder, omdat je altijd naar een veroorzaker blijft vragen, die niet is te achterhalen omdat het een eenmalige, singuliere gebeurtenis is.

Voor de oosterse mens (zoals in de Chinese levensbeschouwing) komt daarentegen de betekenis meer voorop (zie Wilhelm 1971, 1985). De oosterse filosofie is minder geneigd om op zoek te gaan naar de oorzakelijkheid van gebeurtenissen zoals dat in het westers wijsgerig denken centraal staat⁶. Jung: "In China spreekt men niet over causaliteit, maar over clustering, coïncidenties en overeenkomsten" (1971: XIX). Met clustering bedoelt hij hier: dat wat de neiging heeft om tegelijk in de tijd te gebeuren. In het westen vraagt men: 'hoe komt het dat deze twee gebeurtenissen samenvallen?'. In het oosten stelt men daarentegen een andere vraag: 'wat betekent het dat deze twee gebeurtenissen tegelijk samenvallen?'. De oosterling stopt niet bij het dilemma van de interne of externe oorsprong van betekenis. Het dilemma bestaat eenvoudigweg niet. Hij stelt zich open voor wat de bijzondere samenloop 'hem te zeggen heeft'. En daarmee krijgt hij een andere relatie met de wereld om hem heen.

De westerse mens 'bevraagt' de werkelijkheid op een causale manier. Dit bepaalt de aard van zijn relatie met 'de werkelijkheid'. Dit is een vorsende, mechanische relatie: men zoekt naar wetmatigheden van een objectieve werkelijkheid. De westerse mens heeft inderdaad wetmatigheden gevonden en weet daarmee veel aspecten van de wereld effectief te beschrijven en te verklaren, zoals de wetenschap ons laat zien. Een verschijnsel als synchroniciteit blijft echter, als gevolg van het niet-herhaalbare karakter, buiten het bereik van de verklaringsmethode. De oosterse benadering van de werkelijkheid laat meer ruimte voor betekenisgeving aan een specifieke gebeurtenis op een specifiek moment (zie ook 'kader Mantische Systemen'). Het gaat niet om wetmatigheden, maar om het unieke karakter van een moment. Door de werkelijkheid op een andere manier te benaderen, lijkt deze op een andere manier te reageren. Je vindt veel niet-mechanische gebeurtenissen die op betekenisvolle wijze jou iets lijken te willen zeggen. Je beziet de werkelijkheid behalve met je rationele vermogens nu meer indringend met je intuïtie. Chopra (2003) vermeldt in dit kader dat de ontwikkeling van intuïtie leidt tot het vaker meemaken van synchroniciteiten. In de oosterse benadering is het alsof je in gesprek treedt met de werkelijkheid als een levend organisme, waarbij je soms 'antwoord' krijgt afhankelijk van hoe je 'de vraag' stelt.⁷ De 'vraag' kan bijvoorbeeld een innerlijk thema zijn dat speelt, waarop de werkelijkheid reageert op een manier die voor jou herkenbaar is en die is toegespitst op het thema. Voor een ander zal deze samenloop van gebeurtenissen zonder betekenis zijn, aangezien het een antwoord is dat behoort bij *jouw* vraag.⁸ Het is alsof je een dialoog aangaat met de werkelijkheid.

⁶ Vergelijkbaar is de rake opmerking van Peat (1987: 128): "De Chinezen zouden ons erop wijzen dat onze pogingen om de kern van de I Ching vast te leggen, aan de hele essentie van het boek voorbijgaat".

⁷ Een voorbeeld waarop de buitenwereld antwoordt in termen van de vraag die je stelt bestaat ook in de natuurkunde: is licht is een golf of een deeltje? Het antwoord is beide, maar niet tegelijkertijd, het hangt af van de manier waarop je licht onderzoekt, afhankelijk dus van de manier waarop je de vraag stelt.

⁸ Een grappig voorval dat hier gepast is te vertellen, was dat toen we in de trein nadachten over de vraag of synchroniciteit een eigen realiteit kent of dat het een creatieve invulling is van de waarnemer, hief onze

In die dialoog ben je beide, individu en werkelijkheid, een creatieve partner, omdat je beide de aard van de interactie bepaalt. Je scheidt de werkelijkheid derhalve niet alleen, noch is de werkelijkheid een objectief gegeven, maar bent onlosmakelijk verbonden in de interactie met de werkelijkheid zelf.

Door, zoals op oosterse wijze, de betekenisvraag centraal te stellen boven de oorzaakvraag, verlaat je de nauwe wereld van beschrijvingen en verklaringen, en betreedt je de veel soepeler wereld waarin je onderdeel uitmaakt van een groter organisme. In plaats van hem te vorsch, leef je *samen* met de werkelijkheid.

Door je op deze wijze open te stellen voor een andere aard van omgang met de wereld kan het mogelijk worden dat, door alle vragen heen, synchronistische gebeurtenissen impact hebben in een specifieke voor jou belangrijke situatie. Wanneer een samenloop van gebeurtenissen de graad van toevalligheid overschrijdt, dan lijkt het ons raadzaam om te beschouwen wat het voor jou betekent, en daarmee aan de slag te gaan, en de twijfel over de oorzaak of de bron even te laten voor wat het is. Synchronistische gebeurtenissen bekijken vanuit een oosterse visie brengt je ons inziens verder dan de westerse kijk. Tijdelijke wisseling van paradigma, de manier waarop je naar de gebeurtenissen om je heen kijkt, kan een verrijking geven van de beschrijving en beleving van de werkelijkheid.

Mantische ('voorspellende') systemen: synchroniciteit?

Volgens Jung wel. Hij beschrijft dat er een bewustzijnsverlaging optreedt wanneer er een emotie relevant wordt, met als gevolg dat er ruimte komt voor het onbewuste om 'naar voren te komen'. Het onbewuste put volgens Jung uit een dimensie waar tijd en ruimte relatief zijn, of m.a.w. geen rol spelen. Hier heerst een 'algemeen weten'. Doordat de desbetreffende persoon nu handelt vanuit het 'algemene weten' zal hij de 'juiste kaart' pakken, of de munten juist (zinnig) werpen. In het voorwoord van de I Tjing benadrukt Jung dat de uitkomst van een worp enkel geldig is op dat specifieke moment. De identieke omstandigheden en het moment in de tijd zijn niet meer opnieuw te realiseren. Wanneer de worp is gedaan of de Tarot-kaart is getrokken, ontstaat er een zinvolle samenloop van gebeurtenissen, waarbij de fysieke gebeurtenis (de kaart/worp) samenhangt met de psychische gebeurtenis (de kwestie of vraag).

Wij vinden dit echter geen synchroniciteit, maar eerder het 'bevragen van de werkelijkheid', waarvan synchroniciteit een bijzondere vorm is. Het raadplegen van mantische systemen voldoet immers niet aan de eigenschappen van synchroniciteit: plots, eenmalig en niet-oproepbaar.

Korte boekenlijst:

Peat, F.D., Synchroniciteit: brug tussen geest en materie. Rotterdam, Lemniscaat: 1987

Jung, C.G., Synchroniciteit. Rotterdam, Lemniscaat: 2000

Jung/Wilhelm, Het geheim van de gouden bloem. Deventer, Ankh-Hermes: 1985

Wilhelm/Jung, I Tjing. Deventer, Ankh-Hermes: 1971

Over de auteurs:

Hilvert Timmer is cultureel antropoloog / sociaal econoom en werkzaam bij de Nederlands-Boliviaanse ontwikkelingsorganisatie Chakana. Christoffel Reumer is cognitief psycholoog en is verbonden aan het Onderwijscentrum van de Vrije Universiteit te Amsterdam.

onbekende overbuurman zijn krant op en zagen we de kop van het artikel op de achterpagina: "Realiteit of fantasie, het maakt niets uit" (Metro, 26-02-04). Deze synchroniciteit hebben we geïnterpreteerd als een aanwijzing (of knipoog?) dat we op de goede weg waren met onze begripsvorming.